

EL NAUFRAGI COM A METÀFORA
Isidor Cònsul

Joan Pons, Nàufrags. Columna. Barcelona, 1993

Astorat per la informació de la coberta, penso que alguna cosa no acaba de funcionar prou bé si les portadelles editorials se'ns converteixen en manuals minimalistes de crítica literària. De fet, les notes de coberta dels llibres acostumen, gairebé sempre, a ser paranys publicitaris per ensarronar el contribuent en benefici dels interessos editorials. I el lector ho accepta com una jugada legítima si s'exerceix amb elegància, discreció i decòrum. Per contra, també poden esdevenir senzillament ridícules si la redacció es despenja, sense vergonya com en aquest cas, amb la profecia que segueix: aquesta novel.la esdevindrà amb el temps un clàssic de les nostres lletres. I si abans de llegir la novel.la de Joan Pons, sentia la hipèrbole amb un nus a la gola que costava de baixar, un cop acabat el viatge no he sabut discernir si m'ho havia de prendre com un acudit maldestre o bé amb el lenitiu d'una certa vergonya aliena pels que se les han d'heure amb aquesta mena de feinotes de redacció.

Dubto que els Nàufrags de Joan Pons siguin mai un referent clàssic de les lletres catalanes. Com tampoc no ho són el capellà, la cosina i l'enamorament impossible de la novel.la homònima de Prudenci Bertrana (Nàufrags, 1907). Tot i que -i em sembla oportú d'advertir-ho als editors del narrador menorquí- el títol de l'il.lustre torderenc s'ha situat amb avantatge a la graella de la cursa per a obtenir la condició de clàssic.

UNA NOVEL.LA ESTIMABLE

Amb aquest estirabot d'entrada no vull pas carregar-me la novel.la de Joan Pons que em sembla estimable per algunes raons, bé que frustrada en la seva

realització de conjunt. L'obra pertany a una estirp coneguda, de noblesa literària contrastada i no amaga gens la corda narrativa amb la qual s'emparenta: la tradició entestada a refer els topants d'un món perdut i a recuperar els paisatges d'una geografia particular i mítica. Una novel·la de les que fan cua rera el model de Cent anys de solitud de García Márquez i, quant a la literatura nostrada, sembla tenir nombrosos veïns i parentela escampats per l'illa de Mallorca, per les contrades pirinenques del Pallars i pels entorns enaiguats de Mequinensa.

Joan Pons assaja de reconstruir, a Nàufrags, el món i la vida d'un poble de la costa menorquina en el contrapunt de dos temps i una història. L'eix de la història gira entorn de Marcel Bodel, fogoner del vapor francès "Général Chanzy" i únic supervivent del naufragi del vaixell davant de les costes menorquines. Personatge turmentat, supersticiós i naufrag interior, el fogoner Bodel renuncià a tornar amb els seus després de la desgràcia i restà una mesada a Menorca fins que hi morí en circumstàncies misterioses. En el món de la novel·la, la història del naufragi i del naufragi han nodrit la xafarderia popular i han esdevingut una part fonamental de la memòria col·lectiva de la comunitat. Són el "rau-rau que manté viu el poble" i sobre el qual es contrapunten els dos temps de la narració. En el primer, el novel·lista construeix un tapís acolorit dels anys vint i dibuixa una panoràmica atapeïda d'elements fantàstics, situacions narratives al límit de la versemblança i personatges a la frontera de la raó. En el segon temps, ja a cavall dels anys seixanta, apareix el fill de naufrag, Jean Bodel, que busca la llum entre les ombres i misteris del pare desaparegut. Nascut el mateix any del naufragi, Jean Bodel no ha conegut son pare i pretén aclarir les boires que envolten el misteri de la seva mort. I també seguir els rastres de la seva desorientació profunda per saber, si és possible, quina era la mena de naufragi que cremava persistent el seu esperit.

La temàtica és suggestiva, l'estil a estones brillant, l'aparat simbòlic clar i la llengua sedueix i se t'emporta sense esforç. El conjunt, però, no acaba de funcionar. El lector no pot evitar una sensació de descontrol, de fruita verda, de fils dispersos i de camins perduts. D'una novel·la que promet més que no dóna i que no ha acabat de quallar ni d'arrodonir-se en el seu punt més dolç. Tot i això, Joan Pons demostra un vigor literari contundent i poderós, apunta un talent prou envejable i un ofici de bona artesania narrativa que el temps i l'exercici maduraran sense gaire esforç.

Una nota més fidel i ajustada per a la portadella editorial hauria pogut parlar d'una promesa important per a les lletres catalanes, d'un autor que cal tenir en el punt de mira i d'un narrador que s'ha de confirmar en els propers papers que publiqui. Perquè ja se sap, ai las!, que de joves promeses totes les literatures en van plenes. De tota manera m'ho crec i hi aposto obertament. Per tal de demostrar-ho, a més de recomanar als lectors que naufraguin sense por en aquest segon llibre de l'autor, he decidit posar el primer títol de Joan Pons, No cregui el que diuen de mi (1991), en el prestatge dels llibres que s'han de llegir.

Isidor Cònsul